

HODOČAŠČE

ARETÉ
IZDAVAČKA KUČA

Hodočašće

Tit Aleksejev

Naslov originala Tiit Aleksejev

PALVERÄND

Za izdavača **Nina Gugleta**

Edicija **Novi talas starog kontinenta vol 1**

Glavni i odgovorni urednik **Nina Gugleta**

Urednik izdanja **Ana Marija Grbić**

Prevod **Jasmina Jovanović**

Lektura **Irina Vujičić**

Korektura **Aleksandra Dunderski**

Dizajn korica **Jana Vuković**

Ilustracije **Ana Marija Grbić**

Štamparija **Artprint Media, Novi Sad**

Tiraž **1200 primeraka**

Izdavač **Areté, Beograd**

© Copyright by Pierre Astier,

Copyright za srpsko izdanje © Arété, 2018

Projekat je realizovan uz podršku Evropske komisije.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Hodočašće

Hronike Prvog krstaškog rata

Tit Aleksejev

prevod Jasmina Jovanović

*Gospodaru, čak ni zlato
na ovoj zemlji nije vrednije
od krsta gospodnjeg u tuđini,
odakle polazi put za raj*

XII vek, balada

Leto gospodnje 1148, Bogorodičin manastir u Boskodonu u Provansi

Boskodon, opatija u južnoj Francuskoj

Ime mi je Diter. Nekada sam se drugačije zvao, ali to nije važno. Zemlja u kojoj sam se rodio mnogo se promenila, a onih koji bi me se setili odavno nema. Naime, šta znače reči – jedna zemlja, jedan narod? To je kap u moru, ništa više. Ja sebe tražim. Pokušavam da pronađem svoje ognjište. Prema zapisima, kartama i sećanjima putešestvenika. Sećam se oblaka visoko na nebu, sitnih kapljica magle, tragova koje je ostavila zmijske pljosnate glave dok gmiže kroz pokošenu livadsku travu. Siguran sam da to nije bio san.

Pravi dom je onaj kome stremi čovek koji je krenuo na put. I šta li mu sve ne prolazi kroz glavu. U mislima vidim grad iz kog isterujemo nevernike. Za mene je to vrhunac. Svake noći pustinja se sija iznad mog praga, osećam dah vetra, kretanje dina i vidim hodočasnike koji su negde krenuli preko vrelog peska. Nije neophodno da prelistavaš požutele stranice hronika da bi shvatio kako svako od njih žudi da se približi Bogu i ne osvrće se na rodnu zemlju, a cilj poduhvata zabeležen je na svakoj karti – Jerusalim.

†

Aristotel govori da se u građi ljudskog tela nalazi čitav kosmos kao na karti. I moje telo je nesrećna geografska karta čitave zemljine površine. To mi pomaže da se podsetim na kom mestu sam bio proboden, povređen ili posećen. Svako ranjavanje je deo putešestvija. Svaki ožiljak je dobijen na bojnopolju. Noću, zatvorivši oči, dlanovima šaram po karti obećane zemlje: Nikeja, Dorilej, Harim, Antiohija, Kerbala, Jerusalem, Askalon.

Boli bude sećanja. Kolena i bedra mi trnu od dugog jahanja. Rame probada od mahanja mačem. Gležnjevi od stremena. A pravi bol se krije na drugom mestu. Hodočasticima se govorilo: „Bori se i ne boj se, mogu ti oduzeti život, ali čast – nikada!” Pitanje je da li je ovo cela istina. I zbog časti se možeš osramotiti do kraja života. Pritiska te i grize iznutra i svakog božijeg dana sebi govoriš: „Danas, danas, danas!” E, baš danas! I ako je danas vaš dan, onda me odlično razumete. A onima koji sumnjaju bih rekao: „Znam ja dobro šta vam je na srcu! I ja sam isti kao i vi!”

†

Već sam proživio nekoliko života. Ja sam onaj koji drži pero i vrti mač u ruci. Danas još uvek gajim biljke, ali sutra ću biti zemlja iz koje korenje crpi snagu. Zemlju nije briga ko čini dobra dela, a ko zla. Ni da li žito seju pravednici ili prestupnici. Možda izdaleka ljudi izgledaju isto kao vetrom poljuljano žito.

Sada sam baštovan u manastiru koji se nalazi na dva dana puta od Monpeljea i čiji je vladar grof Gijom od Monmerla, ktitor Svete crkve. Godine gospodnje 1142. trinaestorica braće krenuli su na put za Šale da tamo osnuju novi manastir. U hronikama su sačuvana imena njih dvana-

estorice, koliko je i apostola bilo. Onaj brat čije se ime ne pominje jesam lično ja, što me ni najmanje ne ljuti. Ljudski život prolazi i nedeljiv je od vremena kao što je riba nedeljiva od vode. Čak i da se ono napisano u hronikama ne tumači dobro, opet ostaje jedno – ili riba ili voda.

Juče, dok sam vadio vodu iz kladenca, zavirio sam unutra. S dna su isplivali krugovi, a zatim se pojavilo neko lice – umesto očiju imalo je dve crne, mračne pećine i one su zasijale prema meni. Što sam više zagledao, lik je bio nejasniji. Učinilo mi se da se čitav poznati svet udaljava od mene. Tonuo u je dubinu, beživotan i skriven od pogleda za sva vremena.

Bio sam u manastiru kada je, povodom Uskrsa, došao grof Gijom. S njim je bio i uvaženi gost – Gotfrid VII, vojvoda Brabantski. Pričalo se da taj vojvoda vodi poreklo od Gotfrida Bujonskog, vojvode Donje Lotaringije, koga su još zvali i zaštitnikom božijeg groba. Verovatno je ta tvrdnja odgovarala istini. Iste vilične kosti i rasejani pogled. Pričali su još da taj Gotfrid ima jak uticaj na hodočasnike, zbog čega sam se i ja zainteresovao za njega. Bilo je očigledno da u njemu ima nečega posebnog. Fizički je vrlo slab, ali izuzetnog držanja, i zaista je sejavao strah koji se graničio sa užasom. Njegovo vođstvo je sigurno bilo proizvod te osobine.

Prave vernike progutale su planine Anadolije i sirijska pustinja. Bog skuplja oko sebe najbolje. Popunjava svetovne borbene redove da bi imao ko da ga brani i u budućnosti. Vojvoda od Brabanta mi je sad dobacio oštar pogled, ali ja nisam oborio pogled. Mogao sam to sebi dozvoliti. Samo sam baštovan, neprimetan i beznačajan, kao zelenkasta trava u manastirskom dvorištu. Kažu da je skroman život i od Boga blagosloven.

†

Popodne se nad manastrom prosula kiša. Pljusak je pao u valovima, kao da je neko brižno nad svetom proliavao plavkasto-siva nebesa. Brat Glaber kaže da je kiša deo spasenja koje nam nebo šalje da bi i na našoj zemlji bio neki deo nebesa. Glas mu je grmeo, ali to je obeležje manastirske mudrosti.

Kišu mogu ceniti samo oni koji je očekuju: seljaci, čiji usevi nedeljama tavore po polju; vitezovi, polumrtvi pod suncem Sirije. Kiša je sve isprala – kako prošlost, tako i budućnost. Iz svesti su mi iščezle zidine Jerusalima kao i zidovi manastira. Zajedno s njihovim zarobljenicima. Svet se predavao, raspadao i ostali su jedino teški mlazevi kiše koja se izliva s neba. Pravi vodopadi, nebeski vodopadi.

Još kasnije, kasno uveče, svi smo otišli na ponoćnu liturgiju. Nalazio sam se u crkvi, u bratskom okruženju, ali osećao sam da vidim mnogo dalje od njih. Monasi su pevali i njihovi glasovi dizali su se do novoizgrađenih svodova. A napolju je i dalje pljuštala kiša.

†

U unutrašnjem manastirskom dvorištu cveta magnolija. Sunce je prodiralo kroz svaki cvet, a svetlost je treptala kao plamičak upaljene sveće.

– *Post tenebras spero lucem* – mrmljao je opat u bradu, a crkveno slavlje se zaustavilo i svi su uživali u vrtu.

Opat se okrenuo ka meni, kao da očekuje objašnjenje.

„Ovaj svet je pun senki”, mogao sam mu reći. Ali šta bi usledilo? Znao sam da glavni čovek u manastiru i ne očekuje odgovor, najmanje od mene. Zaćutao sam.

U manastirskoj bašti je raslo najrazličitije bilje, ali nije bilo lavande. Bilo bi lepo kada bi se ona privikla na prirodne

uslove ove zemlje. Naokolo bi se prostirala polja lavande, kao u Langedoku, gde smo projahali s vojskom grofa Remona.

Klatili smo se u sedlima, sunce nam je peklo nad glavama, a lavanda se okolo plavela kao da je nebo sišlo kod nas i šaputalo: „Strpljenja, Jerusalem se može ukazati kao sledeći grad usred ovog mora plavetnog. Samo još malo strpljenja, mnogo je prošlo, malo je ostalo!”

†

Sve što nam je bilo potrebno izrađivalo se unutar manastira – *intra muros*. Ali ne i svici. Njih smo naručivali iz Monpeljea ili nekog drugog obližnjeg bratstva gde su ih jako dobro pravili. U neko doba se pročulo da u selu živi majstor kožar i da veoma vešto obrađuje životinjsku kožu krečom, te je čisti mermerom. Počeo je da navraća kod nas da bi pokazao svoju robu i demonstrirao umeće.

Lako smo se dogovorili i odredili cenu. Novac koji smo mu davali bio je upola manji nego onaj koji bi dobio u Monpeljeu, ali čovek nije imao izbora. Grad je bio daleko, a put opasan. Manastir mu je bio ispred nosa. Tako je kožar počeo da dolazi kod nas – nekada sam, nekada sa kćerkom. Ona je bila zaslepljujuće belog lica, kose crne kao gavran. Kao da je kožar prvo nju očistio mermerom, pa posle posuo krečom.

Devojka je imala zgodno, oblo telo, kao mlada sadnica tisovine. Iako u manastiru nisu vladala stroga pravila o boravku žena (*clausura*), prisustvo ovakvog bića dovodilo te je u iskušenje da poklekneš. Ipak joj nije bilo dozvoljeno da odlazi dalje od manastirskog dvorišta i mogla je da razgovara samo s glavnom ili starijom braćom. Na primer, sa mnom.

Uzeo sam korpu od nje i sipao joj u ruku čitavu šaku novčanica. Devojka se veoma učtivo zahvalila, okrenula se na peti i žurno otišla.

Počela je da se osmehuje tek posle nekoliko meseci – vrlo stidljivo u početku, a kasnije s nežnim poverenjem. Njen osmeh kretao je negde od uglova usana, razvlačio ih je i klizio po obrazima. Baš kao jutarnji zraci svetlosti kada prolaze kroz vitraž i rasteruju mrak u crkvi. Neobjašnjivo, ali savršeno. Zlatasti sunčev zrak klizi preko hladnog mermera na podu i osvetljava svaki ugao. Senke se tiho savijaju i nestaju, kao što im i priliči.

Bilo mi je prijatno da posmatram tu devojku kako žuri niz put. Gledao sam je zadivljeno, kao što gledam ptice ili cveće. Podsećala me je na ševu koja uranja u plavetnilo i za tren nestaje iz vidokrug. Devojka se navikla na mene. Ali nikada se nije desilo da duže razgovaramo. U stvari, nije ni bilo potrebno. Ona bi se javila, predavala korpu, uzimala novac, osmehnula se i rekli bismo: „Doviđenja”. Počeo sam s nestrpljenjem da je iščekujem. Ali ne onako kako muškarac čezne za ženom. Moja osećanja bila su potpuno drugačija. Devojka je u meni izazivala nešto sasvim iskonsko. Potresno. I želeo sam da saznam šta je to.

– Da li želiš da vidiš vrt? – pitao sam je kada se opet pojavila, i ona je pristala.

Poveo sam je i počeo da joj pokazujem svaku biljku. Matičnjak i estragon, koji popravljaju ukus jelima. Peršun, koji obnavlja organizam posle dugog posta. Hajdučku travu, koja leči čak i lepru. Mentu, koja smiruje. Uopšte, pokazao sam joj sve što se nalazilo u lejama. Naslonili smo leđa na zid i posmatrali kako pčele otresaju cvetove kalune. Još kao dete voleo sam da posmatram pčele, da slušam njihovo zujanje, te čudne zvuke. Pčele su dolazile i odlazile, lebdele su iznad cvetova i tonule pod njihovim pazusima. Svet je bio u ravnoteži – kaluna, pčele i ja s devojkom.

– Je l' čuješ?

– Naravno.

Stajali smo tako i razgovarali. Tačnije, devojka je pričala:
– Otac mi je ispričao jednu priču. Neki pčelar je doneo naforu posle crkvene službe i stavio je u pčelinju košnicu. Kada se sutradan vratio da obiđe pčelinjak, imao je šta da vidi – pčelice su od voska gradile crkvu pored nafore. Verujete li u to?

– Ne.

– A ja verujem! Mislim da su mudra, krilata stvorenja svesna svetosti i da joj služe instinktivno; da i one imaju crkvu! – prostrelila me je pogledom – A šta o tome mislite?

Preda mnom je iznikao jedan drugi pčelinjak pokraj koga su ratnici s krstovima prišivenim na odeću raspalili vatru. Ogrnuti plaštovima, mahali su upaljenim krpama pored košnica i probadali ih mačevima. Sa umazanih vrhova oružja med je tekao zlatnim kapima. Pčelinjak je bio uništen do poslednje trunke. Rastopljeni vosak potekao je po zemlji, a preostale radilice su kružile iznad ugljenisanih ostataka svojih domova. Gde se to dogodilo? U Antiohiji? Ili možda u Jerusalimu? Ne znam više.

– Na koga vas ja podsećam? – devojka me je iznenada pitala.

– Odakle ti to?

– Osećam tako! Gledate mene, a vidite nešto sasvim drugo.

Šta sam mogao da odgovorim?

– Želim bolje da vas upoznam. Pričajte mi o sebi.

– Ništa posebno. Baštovani su bez rodoslova.

– Hajde onda da pričamo o cveću! Sinoć sam sanjala da sam nasred polja, a ono puno procvetalog cveća. Otac kaže da ako sanjaš mnogo cveća, onda ćeš da osetiš neku veliku tugu.

– Koje boje su bili cvetovi?

– Bele, razume se! Koje druge boje bi mogli biti?

- Na primer, crvene. Kao kapi krvi!
- Devojčino lice je pobeležo.
- Gde raste takvo cveće?
- Pokraj Antiohijskog jezera. U Svetoj zemlji.
- Ko vam je to rekao?
- Bio sam tamo.

Nadneo sam se nad lejom i duboko udahnuo miris biljaka.

†

Tako nagnut, pronašao sam biljku čiji sam miris voleo još od ranog detinjstva. To je bilo jedno od mojih prvih sve-snih osećanja. Prvo i sasvim istinsko! Nisam zapamtio roditelje. Umrli su od kuge, kao i mnogi drugi. Ostao sam siročić. Uzeo me je kovač, koga su se mnogi seljani plašili zbog njegove snage i veštine. Ali i on je imao potrebu za pomoćnikom. Početak mog novog života bio je obeležen nepodnošljivom hladnoćom. Sećam se kako stojim pored zgasnute, ozidane peći sa snopom grančica u ruci. Bila je jesen. Padala je kiša i tekla u potocima po glinenom podu. Kovač je podmetnuo neku posudu i na mene nabacio komad platna da se zagrejem. Nije više imao potrebe da se bavi mnome. Izvesno vreme zaista sam mu pomagao. Ali posle sam se razboleo. Po rukama i licu izbili su mi crveni pečati. Čas sam goreo u vatri, čas se tresao od hladnoće. Kada sam, na kraju, došao sebi, nastavio sam da radim kod kovača, ali bez ikakve strasti i ravnodušno, kako se odnosimo prema vetru ili kiši.

Na svetloj pozadini izdvojile su se dve tamne linije, kao dve reke, i svaka je krenula u svom smeru. Jedna crta mi je izgledala duža od druge. Stresao sam se čim sam video ta dva znaka kao nacrtana na mom telu. Na podu se prevrtao beli bivolji rog pun mrava. U neko doba mravi su počeli da izlaze. Sve ih je više i više... Odakle se oni stvoriše? Onesvestio sam se!

Kada sam ponovo otvorio oči, u prostoriji su bila četiri muškarca koji su oštrili ratničke noževe.

– Šta će vam? – pitao sam ih.

– Da koljemo – odgovorio je jedan i opipao oštricu rukom.

Iz obora se čulo žalosno mukanje stoke. Pokušao sam da se uspravim, ali nisam uspeo. Kovač se nagnuo nada mnom. Ispričao sam mu o one dve linije koje se razdvajaju. Saslušao me je naprežući se.

†

Po vreloom telu mi je izbio znoj. Laknulo mi je. Jedna kap se skotrljala niz obraz. Otvorio sam usta da je oližem, ali nisam uspeo. Pogledao sam oko sebe. Kovač je kleštima uhvatio dva kraja dugačkog, zagrejanog gvožđa i udario ih je na nakovnju. Gvožđe se savijalo kao dve zmijske kakve sam proleto video u blatu. Dva otrovna bića lelujala su uspravljena u svadbenom plesu baš pred mojim očima. Sklonio sam se u stranu, ali me one, zanesene, nisu ni osetile, već su tonule u blato u ljubavnoj čežnji.

Bilo je sve zagušljivije. Metal je bacao iskre u polutami. Dva kraja su se pretvorila u metalnu traku. Kovač ih je brzim i srčanim pokretima potopio u hladnu vodu. Čulo se siktanje. Kovač je vratio metal u žar. Učinilo mi se da je to trajalo čitavu večnost. Izgubio sam sposobnost da procenjujem vreme. Ono se neosetno zavrtelo oko mene, stislo me za gušu gvozdenim prstima.

Ali postepeno sam dolazio sebi. Kao što struk biljke izrasta, tako sam i ja osetio kako se u meni mladi život podiže svežim snagama.

Pređa mnom se uspravio kovač s gotovim mačem u rukama.

– Da li je ovo što vidim dobar znak? – pitao je.

– Da – odgovorio sam – Tako je!

Kovač je klimnuo glavom vidno zadovoljan i zabio mač u glineni pod. Od siline udarca drška mi je zatreperila pred očima.

†

Na tamnosivoj nebeskoj pozadini, drveće je ispravilo grane – stotine prstiju raširenih ispod horizonta. A na njih su sletele crne ptice – desetine hiljada tamnih trouglića. S vremena na vreme neke poleću lagano raširivši krila zbog ravnoteže; ptice koje ovde provode zimu. Iznad pečene zemlje luduju vihuri. U svesti mi niču epidemijom opustošene svetinje, samoća koja vreba nad njima i silazi s neba skroz do zamračenog horizonta. Vuče se nad zemljom poput pocepanih rita. Želeo sam da se pretvorim u belog vuka koji noću tajno luta po šumama. Brz, neumoljiv i drzak! Na vučji način. No, onaj koji se slije sa tamom i sam postaje tama. Noć nikome ne oprašta, uzima svoje!

†

Sunčeva svetlost, što se provukla kroz procepe, veselo je sijala odražavajući se u podignutoj prašini.

Kovač je naumio da me uputi u zanat. Izvadio je iz korpe nešto uglja i počeo da ga prevrće po rukama.

– Najvažnije je da žar bude dobar! Inače, svaka budala može da udara gvožđe na nakovnju.

I odveo me je do ognjišta.

– Koje je boje vatra?

– Žute.

Bacio je ugalj u vatru.

– A sad?

– Crvene.

Moj odgovor ga nije obradovao.

– Treba da naučiš da razlikuješ boje vatre! Tada ćeš moći i da odgonetaš svojstva raskaljenog metala, trenutak u

kome gvožđe prelazi iz jednog stanja u drugo. Sve ostalo će samo da dođe na svoje mesto. Nego, da mi još sada počnemo.

Složio sam se. Učio sam tajne vatre i gvožđa. Veoma teško za mene.

I sam kovač se stresao.

– Ne ide tebi ovaj posao! – uzdisao je – Nisi jak u rukama. I pazi da te vetar ne oduva!

Ni meni se nije dopadalo da se vrtim okolo s vrelin gvožđem između vatre i ceđi. Više sam voleo da skitam po šumi. Da ležim u travi i gledam nebo iznad sebe. A tamo sam svašta video.

†

Šuma je ljuljala grane kao ogromni, zeleni talas. Sve je bilo u pokretu: oblaci, drveće, visoke stabljike trave. Vetar je bio nevidljiv, ali se njegov žamor jasno čuo. Sa horizonta su se podigli tamni oblaci, zloslutni kao noćne zveri. One što se danju kriju, a po mraku skitaju. Istom mraku koji se prikriva i u uglovima sobe. Oblaci su dolazili s dve strane. Jasno sam video dve suprotstavljene vojske, dva tamna talasa s preteći stisnutim pesnicama, maglovito bleštanje metala, oči konja zakrvavljene od naprezanja, oštar, prodoran pogled svakog viteza. Video sam zaljuljane opsadne kule, srušene zidine utvrđenja, cevi koje bljuju rastopljeni katran. Ali priviđalo mi se i povijeno, mlado žito kroz koje svira bezbrižni vetar, vredni kosači, a i zmiје po polju koje puze između oštarih strukova otkosa, dva ljudska tela obuzeta agonijom – ni živa, ni mrtva, između bitisanja i ničega, na putu velikog stradanja.

Među drvećem se neko pokazao. Osetio sam mu pogled čitavim svojim bićem. Kao da mi je noktima izgrebao pleća. Spustio sam se, a da nisam smeo da se mrdnem. Iza mene su se lomile suve grančice. Kada sam se konačno osmelio da podignem pogled i osvrnem se oko sebe, u šumi nije bilo